

FOTO FRANCESCO PECORARO/AP

Bootvluchtelingen wachten om aan land te gaan in de haven van de Italiaanse kustplaats Salerno, nadat de kustwacht ze heeft opgepikt vanaf een boot op zee.

‘Laat migratie de vrije loop’

Interview Hein de Haas Mensensmokkel is een reactie op grenscontroles, niet de oorzaak van migratie, zegt migratiedeskundige Hein de Haas. Het Europese beleid stoelt op misvattingen.

Door onze redacteur
Marc Leijendekker

Europa probeert op verschillende manieren een antwoord te vinden op de rampen met bootvluchtelingen. Maar achter veel van die maatregelen zit een denkfout, zegt Hein de Haas, migratiedeskundige aan de Universiteiten van Oxford en Maastricht.

Hij wijst in zijn publicaties en op zijn blog regelmatig op een aantal misvattingen over migratie. In het licht van het deze week gepresenteerde Europese actieplan, gericht op verplichte spreiding van vluchtelingen over Europa en bestrijding van illegale migratie, springen er twee uit: de gedachte dat strengere controle zou leiden tot minder migranten. En de gedachte dat economische groei in de landen van herkomst leidt tot minder migratie.

„We hebben in de migratiegeschiedenis van Europa meerdere malen gezien dat beperkende maatregelen helemaal niet leiden tot minder migratie”, zegt De Haas vanuit Oxford. „Als je beperkende maatregelen neemt, onderbreekt je de natuurlijke circulatie van migratie.”

Wie er al is, gaat niet meer weg, ook al zou hij dat willen, uit angst om nooit meer terug te kunnen komen. En wie binnen probeert te komen, wil blijven. Hij wijst op Spaans onderzoek waaruit blijkt dat in een vrij migratieregime migranten veel eerder geneigd zijn terug te keren dan in landen waar migratiebeperkingen gelden.

Onder relatief vrije migratieregimes bestaat er een sterk verband tussen migratieniveaus en de economie in het bestemmingsland, zegt De Haas. Groeit die en is er arbeidsvraag, dan komen er mensen. Gaat het minder goed, dan gaan mensen weer weg en komen er minder mensen. Hij verwierpt de gedachte, die regelmatig op rechts wordt uitgevegt, dat migranten

komen voor de sociale zekerheid. „Het bestaan van de zogenaamde ‘welfare magnet’ is nooit aangetoond. Migranten zoeken werk. Kijk naar de VS, de geliefdste migratiebestemming ter wereld. En neem binnen Europa het Verenigd Koninkrijk. Dat zijn landen waar de sociale voorzieningen zeker niet tot de beste behoren.”

Hij noemt zeker drie momenten in de afgelopen vijftig jaar waarop beperkingen hebben geleid tot meer permanente migratie en minder terugkeer. De eerste keer was toen er na de oliecrisis in 1973 beperkende maatregelen gingen gelden voor de gastarbeiders uit Zuid-Europa, eerst een wervingsstop, later visumplicht. „Je zag dat toen de permanente vestiging pas goed op gang kwam.”

De tweede keer was begin jaren negentig, toen Spanje en Italië een visumplicht invoerden voor mensen uit Marokko, Tunesië en Algerije, die gewoon waren een paar maanden voor seizoensarbeid in de landbouw, horeca en huizenbouw te komen werken en daarna weer terug te gaan naar hun goedkopere eigen land.

Een derde ontwikkeling was de geleidelijke uitbreiding van de Europese Unie. „In die periode is zo’n beetje heel Afrika op de zwarte lijst gezet wat betreft visumverplichtingen. De gedachte was dat als je binnen de Unie de beperkingen wegneemt, Oost-Europeanen de plaats zouden innemen van Noord-Afrikanen en andere niet-Europese migranten. Maar de migratie van buiten de Unie is alleen maar toegenomen, terwijl migratie binnen de Unie relatief stabiel is gebleven.”

Gekoppeld aan dit eerste grote misverstand is de gedachte dat iedereen komt als je de grenzen openstelt. Ook hier haalt De Haas lessen van de geschiedenis aan. Het is gevreesd maar niet gebeurd toen Spanje in 1986 lid werd van de Europese Unie en de Spanjaarden eenvoudig elders in de EU konden gaan werken. Toen er geen visa voor Noord-Afrikanen bestonden, was er

weinig permanente vestiging in Zuid-Europa. En ook de recentere migratie uit Oost-Europa volgt in zijn analyse direct het aanbod van werk. „We hebben een tijdelijke toename gezien van migratie binnen de Europese Unie, maar dat zwakt nu weer af en in tijden van recessie keren veel migranten weer terug.”

Het tweede grote misverstand is volgens De Haas dat de migratie minder wordt als het beter gaat in de landen van herkomst. „Migratie over lange afstanden vergt een hoop middelen: geld, kennis, contacten. Als je arm bent, heb je die niet. Kijk naar Afrika bezuiden de Sahara. Dat is nog steeds het continent met de minste migratie ter wereld. De meeste armen migreren binnen Afrika of naar de Golfregio. Wie wat rijker en beter opgeleid is, probeert naar Europa, Noord-Amerika en tegenwoordig ook China te gaan. Migratie heeft te maken met ambities. Als je een betere opleiding krijgt, heb je meer ambities. Het zijn meestal de relatief welgestelden die emigreren. De meeste migranten komen naar het Westen vanuit landen als Mexico, Marokko, de Filipijnen - niet de armste ter wereld. Je ziet dat economische groei aanvankelijk juist leidt tot meer emigratie. Daarom begint de emigratie uit landen als Indonesië, Nigeria en Ethiopië nu pas goed op gang te komen.”

Schijn bedriegt, zegt De Haas. „Als mensen aankomen in Lampedusa zien ze er gehavend uit, maar dat betekent niet dat het arme sloebes zijn. Het is eigenlijk een selecte groep.”

Met deze misvattingen in het achterhoofd, wat is uw advies aan Brussel?

„Om te beginnen: realiseer je dat 25 jaar grenscontroles en visumplicht niets hebben opgeleverd. Behalve meer permanente vestiging van migranten, een grote afhankelijkheid van mensensmokkel, een hoop lijden, en mensen die aan de grens

sterven. Dat beleid is totaal failliet.”

Maar Europa wil iets doen aan hetgeven dat er mensen sterven op zee.

„Daarbij moeten we in de gaten houden dat het eigenlijk om twee groepen gaat. Aan de ene kant zijn er vluchtelingen, zoals uit Syrië en Eritrea. Hun opvang is een coördinatieprobleem. Je kunt mij niet wijsmaken dat Europa, het rijkste economische blok ter wereld, dit niet aankan. Voorkom dat vluchtelingen in een gammel bootje de zee over moeten steken. We hebben het hier overigens niet over gigantische aantallen. Jaarlijks komen er circa 2,5 miljoen legale migranten naar de EU. Het aantal bootvluchtelingen is hier slechts een fractie van.”

En de ‘gewone’ migranten dan?

„Veel migranten komen op werk af. Voor geschoolde arbeid en voor studenten hebben we de afgelopen jaren de faciliteiten voor werkmigratie duidelijk uitgebreid - ook onder Rita Verdonk. Het probleem zit bij de laaggeschoolde arbeid. Daar is wel vraag naar. Vraag mensen in de Randstad maar eens wie hun huis schoonmaakt. Wie wast er af in restaurants? We plukt de tomaten in het Westland? Er zijn niet genoeg legale kanalen voor laaggeschoolde arbeid, daardoor krijg je die irreguliere stroom.”

„Het huidige beleid leidt er alleen maar toe dat mensen heel veel geld kwijt zijn, dat je een enorme markt creëert voor smokkel en dat veel mensen sterven in hun poging de Sahara en de Middellandse Zee over te steken. Mensensmokkel is een reactie op grenscontroles, niet de oorzaak van migratie. Je moet in Europa met elkaar toe naar een soepeler migratiebeleid. Dan zal ook de circulatiebereidheid toenemen. Toegang tot de sociale zekerheid kun je gefaseerd geven. Met het huidige beleid zal je dit probleem nooit oplossen. Het beleid is juist onderdeel van het probleem.”

HOOGLERAAR

Hein de Haas

Hein de Haas is codirecteur van het Internal Migration Institute in Oxford.

Hij doceert migratietheorie aan de Universiteit Maastricht en is vanaf deze zomer hoogleraar migratiesociologie aan de Universiteit van Amsterdam.

Zijn onderzoek richt zich vooral op de relatie tussen migratie, ontwikkeling en globalisering. Hij deed veldwerk in onder andere Marokko.